

Нұрмаханбет Ділдігүл

Күпия жәшік

тұтқыны

Нұрмаханбет Ділдегүл

Құпия жәшік тұтқыны

Нэльсон қаласының әуежайынан алып лайнер аспанға көтерілгенде, салонда бұлыңғыр болашақ өмірінің соңы неге апарып тірерін білмей, сүлесок күйде бір адам отырды. Ол осыдан отыз жыл бұрын орта азиядан мұхиттың арғы жағындағы америка бизнесі алпауыттарының алдауымен, Аэрона штатына келіп, кейін елге қайта алмай қалған Баһадүр еді. XX – ғасырда-ақ бизнестің бақайшағына дейін шағып үйренген америкалықтар аңқау азиялықтарды алақанға түсіріп, қара жұмысқа пайдаланып үлгерді. Елге қайтуға бірнеше рет әрекет жасағанымен. одан түк шықпады. Келісім-шарт бойынша бес жылға келген болатын.

Бесінші жылы бітерде үлкен бизнес қожайыны Джорж бұған «дүкенімнен зат ұрладың», деп жала жауып, екі жылға бас бостандығынан айырды. Америкалықтардың алдында өзін ақтап ала алмады. Түрмеде отырғанда төлқұжатынан айырылды. Темір тордан шыққан соң бұрынғы қожайынға мүлде тәуелді болып қалды. Елге қайтатын құжаты да, ақшасы да болмады. Қожайыны құл ретінде жұмсады.

...Туған елге, ағайын-туысқа деген сағынышы жүрегіне шөмен болып қатты. Кіндік қаны тамған жеріндегі аққу, қазы қаңқылдаған Жейхун өзені түсіне жиі кіреді. Ұйықтағанда ғайыптан пайда болатын түс қана кеудесіндегі өксікті бір сәтке басып, үміттің нәзік отын жағып, алға жетелегендей болады. Асыл жары Ақнұр, ұлдары Бақыт пен Ернар не күйде екен? Мұның мекен-жайы ауыса берген соң, олар хабарласа алмай қалған шығар. Үйіне қоңырау шалса, ешкім жауап бермейді. Мүмкін телефон нөмірлері ауысқан болар. Бәлкім, Ақнұр жұмыс бабымен басқа қалаға көшіп кетті ме екен? Оның мамандығы дәрігер болатын. Отыз жылдан бері жат елде жүріп бұйығы мінез тауып алды. Мұңын да, шерін де сыртқа шығара алмай, іштей өртеніп жүре береді.

Салонда біраз ойға батқаны осы еді, басы тағы да шым етіп ауыра түсті. Осыдан алты айдай бұрын көшеде кетіп бара жатқанында, полицейлер ұстап алып, үстін тінтіп, қалтасынан есірткі тауып алып, тағы да түрмеге тықты. Түрме мемлекеттік қауіпсіздік қызметіне қарасты объект болып шықты. Наша шекпейтіні, наша сатумен айналыспайтыны өзіне ғана аян. Есірткі затын қасақана қалтасына салып, ұстап алуды ұйымдастырды. Тағы да өзін-өзі ақтауға мүмкіндігі болмады. Темір торға түсісімен сұп-суық камераға қамады. Суықтан үсіп өлетін шығармын, деп ойлаған еді. Бірақ мезгілімен ыстық тамақ беріп тұрды. Бәрібір тастай камера, төсеніші, жамылғысы жоқ едендегі

ағаш төсек мұны екі айда мұрттай ұшырды. Дене қызуы 40 градусқа дейін көтеріліп, құса берді. Түрме полицейлері дәрігерлерге көрсетіп еді, олар: «басында ісік бар, операция жасамаса болмайды», деген тұжырым жасады. Ақыры түрме дәрігерлері мұны аса құпия медициналық клиникаға апарып жатқызып, ондағылар операция жасауға шешім қабылдады. Қарсы болғанымен бәрібір өліп кететінін түсініп, бір құдайға сиынып, операция жасауға келісім берді. Операция алты сағатқа созылды, сәтті өтті. Бір ай сол құпия клиникада жатты. Екі ай түрме изоляторында жатты. Сосын біраз уақыт арнайы бақылау колониясында қатаң қадағалауда жүрді. Жағдайы әжептеуір жақсарды. Бір айдан соң мұны құпия барлау агенттігіне (ҚБА) шақырғанда таң қалды. ҚБА мені не үшін шақырды, деп ойлағанымен ой түбіне жете алмады. Өз билігі өзінде болмаған соң, айтқанға көніп, айдағанмен жүре бермеске амалы жоқ. Қарсыласса, жанын тәнінен айыра салу бұларға түкке тұрмайтын сияқты.

Агенттік ғимаратының ауласына күзетпен енген соң, бірнеше болат есіктен өтіп, атшаптырым кабинетке келгенде, сұп-суық сұр көздері шүңірейген, мұрны істіктей біреу қарсы алды. Қабырғадағы қырық шақты монитордан қай кабинетте не болып жатқанын, есіктерден кімдер кіргенін бақылап отыр екен. Ол өзін Ричард деп таныстырды. Бұның ағылшын тілін жетік білетінін ескерместен, тілмаш келіп, резиденттің сөзін орысшаға аударып тұрды. Бәрі түсінікті болды. Мұны барлау қызметінің өкілі ретінде туған жеріне тыңшы етіп жібермекші екен. Келісесің бе, келіспейсің бе, деп сұрамады. Осы істі аяқтасаң бостандыққа шығарамыз, деді шүңірек көз. Туған елінің аты аталғанда жүрегі шым ете қалды. Еліне тыңшы болып баруды жаны мүлде қаламады. Алдында екі-ақ жол тұрды. Бірі Аэрона штатының заңы бойынша өмір бойы түрмеде отырып өлу. Бірі атамекенге жансыз болып барып, ҚБА-не қызмет ету.

Іштей сай-сүйегін сырқыратқан резиденттің мына ұсынысынан кейін, табанда өзін-өзі өлтіргісі келді. Бірақ ондағылар тұтқынның тектен-текке өле салғанын дұрыс көрмейді. Олар өлімге ұмтылған тұтқынды да пайдаланып қалғанды ұнатады екен. Бұл осы ұсынысқа бірден қарсы шықты. Резидент Ричард бір апта ойлануға мұрсат берді. Тапсырма шарты бойынша бұл қауіпті істер атқармайды. Тек ҚБА-нің өз еліндегі бас агентімен кездесіп, арнайы алынған құпия ақпараттарды ағылшын тіліне аударып, мәтіннің қатесін тексеріп, агентке беріп отырады. Бар болғаны сол. Түсініксіз. Бұдан басқа түк бітірмесе, несіне туған жеріне тыңшы етіп жібереді? Осы сұрақ көкейінде тұрды да қойды. Қатты ойланса басы ауыратын болды. Операцияның әсері шығар деп ойлады.

Бір жұмадан соң, тапсырма жеңіл екен, өлсем туған жеріме барып өлейін, деп ұсынысқа келісті. Аты-жөнін Вагнер Стоунс деп өзгертіп, қолына «Аэрона штатының азаматы» деген құжат берді. Міне, енді

лайнердің ішінде атамекенге жақындаған сайын, артта қалған азабы мол жылдардан алыстай бергенімен, тозақ отына жақындап келе жатқандай күй кешті. Күн нұрымен шағылысып, зеңгір көк түске боялған шексіз мұхит үстінде ұшақта келе жатып, қасындағы серігіне көрсетпей көз жасын еріксіз төкті. Ұшақтан денесі сиятын тесік табылса, мұхитқа секіріп, жалмауыз мұхит жануарларына жем болғысы келді. Ұшақтың ішінде әжетханаға барған болып, секіретін тесік те, есік те іздеді. Бәрі жабық екен. Іздегенімен жеме-жемге келгенде секіре алмайтынын іштей түсінді. Өлімнен де күшті нәрсе бар екен. Ол туған жерге деген сағыныш сезімі. Ұзақ жылдар бойы қоламтада көмілген шоқтай үнсіз жатқан сағынышы оттай лаулап, жүрегін жалынымен әлсін-әлсін тулата берді. Салондағы орнына симай теңселіп кетті: шынымен туған еліме жансыз болып кірмекпін бе? О Жасаған! Мендей сорлы, бейбағыңды кешіре гөр! Туған жердің топырағын бір иіскеу үшін осындай қадам жасадым. Кешіре гөр, қасиетті туған ел, деп айналасындағыларға естірте күбірледі. Неде болса, кіндік қаным тамған елді көрейін деп бекінді. Тынымсыз тулаған сағыныш титтей жүрегін ұрғылап, елге табан тірегенше маза бермеді. Қан қысымы да көтеріліп кетті. Стюардессадан дәрі алып ішкен соң, сәл басылды.

Міне, ұшақ Аллажар қаласына қонуға таяп қалды. О туған жер!!! Асыл мекенім!!! Атамекенім!!! Аманбысың! Бабаларым жатырмысың! Аруақтар бармысың! Мені, өзге елде азып, тозған ұлдарыңды кешіріңдер! Кешіре алсаңдар! Мен жарық дүниенің нұрын алғаш емген қасиетті топыраққа тыңшы болып келе жатырмын. Сатқын болғым келмейді, туған жер! Сені құшып, мауқымды басып, аядай жеріңді жастанып өлу үшін ғана осылай істеуге келістім. Кешіріңдер мені!!! Кешіріңдер мені!!! Кешіріңдер мені!!! Соңғы сөздерді жанындағы сапарлас серіктерге естірте айтқанын байқамай қалды. Елмен арасы жақындаған сайын жүрегі тайдай тулап, жанын қоярға жер таптырар емес. Сағаттар бойы кеудесінде еріксіз тулаған сағыныш жалыны дауылы басылған нөсердей, қос жанарынан тамшы болып ағылды. Бәрі бұған таңырқай қарасты. Жылдар бойы кеудесіне жиналған шерді көз жасымен шығарып, ішкі сарайы біраз жеңілдегендей болды. Ұшақ әуежайға қонып, жұрт трапқа шығып үлгергенше көз жасын сүртіп, өзін ретке келтіріп алды.

Қасиетті туған топырақты басқан сәттен бастап, осы елдің азаматына тән салт-дәстүрлерді істеуге болмайды. Жерді құшып жылауға, адамдармен амандасуға, сөйлесуге, мейрамханаға, дәмханаға барып көңіл көтеруге, театрға, жануарлар бағына баруға, дүкендерді аралауға, т.б. әрекеттердің бәріне тыйым салынған. Өйткені бұл ресми түрде Аэрона штатының азаматы, әрі ҚБА-нің тыңшысы. Өз еліне келіп, өгейліктің күйін кешу, ең ауыры осы еді.

Ұшақтан түсісімен бұрынғы чекист Арихар деген жігіт күтіп алды.

Ағылшынша лақап аты Эдгард. Мұның аяқ-қолын жерге тигізбей қап-қара джипке ертіп әкеліп отырғызды. Джип әп-сәтте тақтайдай жолдармен қаланың сыртына қарай зулай жөнелді. Жиырма минутта тау бөктеріндегі әсем, зәулім үйге келіп тұмсық тіреді. Арихар қалта телефонымен үй иелеріне келгендерін айтып хабар берді. Үйден еңгезердей орыс жігіті шығып, джипті аулаға кіргізіп, қақпаны жапты.

Вагнер – Баһадүрдің жүрегі тағы да тайдай тулады. Туған жерге жансыз болып келіп, ҚБА-нің Аллажар қаласындағы ордалы жыландай тобына қосылды. Үйдің бірінші қабатындағы үлкен залда он шақты адам үлкен дөңгелек үстелді жағалай күтіп отырды. Бас агент Дейл Баһадүрмен ағылшынша амандасты. Іштей жақтырмаса да, шартты орындау үшін бұл да ағылшынша сәлемдесті. Баһадүрдің жүрегіндегі сағыныш толқыны жайына қалып, агенттердің ортасында бірден тапсырма талқыланды. Сағыныш сезімінен: туған жердің ауасымен тыныстап, топырағын басып, толқығаны соншалық, агенттердің сөзі құлағына бірі естілсе, бірі естілмей, ішкі дүниесімен арпалысып отырды. ҚБА-де айтылған әңгіме осы жерде қайта пысықталды. Әңгіме жасырын камерамен таспаға жазылып алынды. Бұл несіне қайталай береді деп ойлады. Дейлдің түсінікті ме, деген сұрағына, бәрі түсінікті деп жауап берді. Ричардтың Дейлге жолдаған, ішінде құпия цифрлар жазылған құжатты берді. Қағаздағы сандардың не сан екенін ұқпады.

Мұны екінші қабаттағы дайындап қойған арнайы бөлмеге швейцар ертіп әкеліп кіргізді. Бөлме үлкен екен. Ішінде қажетті заттың бәрі бар. Теледидар, тоңазытқыш, телефон, компьютер қойылған. Ванна мен әжетхана бір бұрышында. Терезеге таяу соңғы үлгідегі жұмсақ жатын ағаш кереует пен айнадай жалтыраған қоңыр түсті шифонер орналасыпты. Терезенің темір торы бар. Көгілдір жалюзимен бірге аспан түстес әдемі капрон перде ілініпті. Қоңырау түймесін басса үй қызметшісі болып істейтін әйел келеді. Жеке өзінің тысқа шығуына тыйым салынған. Шыққысы келсе, күзетшімен бірге шығуға рұқсат етілген. «Ал демала беріңіз», деп швейцар есікті жауып шығып кетті. Кеткен соң пулт арқылы есіктің құлыбы сарт етіп жабылды.

Туған жерге келгенде жансыз болып қылмыспен айналысатынын біліп тұрса да, сорлы жүрек бостандықты аңсап атқақтауын қоймады. Таудың баурайындағы зәулім үйде туған топырақты иіскеуге зар болып отырысы мынау. Дүние-ай, кеңдігіңді қайтейін, өз еркім өзімде болмаған соң, деп күрсініп, кең бөлмеде ерсілі-қарсылы жүре берді. Туған топырақты бір көрмей жаны тыныштық таба алар емес. Мына «тозақтан» қайтіп құтылсам екен, деп ойлады. Тағы да басы шым етіп ауырды. Мазасыз ойдан шаршаған соң, демалайын деп кереуетке құлай кетті. Отыз жылдан кейін елге келгенде қайдағы ұйқы.

Ұйықтамаса да, біраз жатып миын тынықтырып алды. Қарны шұрылдап қоя бергесін тоңазытқышты ашты. Мәссаған! Қазы-қарта,

қымыз, қымыран, қойдың басы, пісірілген ет самсап тұр. Ұлттық тағамдарды көргенде жанарынан жас ыршып кетті. Осы мен елге келгесін жылауық болып барамын-ау, деп өзіне-өзі тоқтау салды. Тағамдар мұздай болса да, шағын үстел үстіне қойып, опырып жей бастады. Салқын тағамдар асқазанын түйілдіріп бара жатқан соң, қоңырау түймесін басты. Қызметші орыс әйел келіп, бұйымтайын сұрады. Ыстық шәй әкеліп беруін өтінді. Көп кешікпей қаймақ қатқан бір шәйнек қою күрең шәй алдына келді. Тура келіншегі Ақнұрдың шәйіндей тәтті екен. Тері сорғалап отырып шәйға қанбады. Тағы да бір шәйнегін сұрады. Шәйді тағы да әкеліп берді. Шіркін-ай, осы шәйді келіншегімен, балаларымен алаңсыз отырып, бірге ішер ме еді. Дейл мені ұлттық тағамдарға бір тойсын, деп шынымен есіркеген екен-ау... Бұның қимылының бәрін Дейл басқа бөлмеде монитордан бақылап отырған-ды.

Туған елдің асынан дәм татып әлденген соң, шерлі жүрек шамалы басылайын деді. Бірақ миын кеулеген беймаза ой жанын қоярға жер таптырар емес. Елге тыңшы болып оралғасын, мұны кім басынан сипар дейсің? Айтпақшы, маған берілген тапсырма бойынша, мен ешқайда бармаймын, ешкімді де, ештеңені де бақыламаймын. Тек Дейлдің қасында отырып, айтқанын тыңдаймын, істе дегенін істеймін. Тапсырма құжатында көрсетілген менің қызметім-- алынған құпия ақпараттарды қағазға ағылшын тілінде тізіп жазу ғана. Дайын болған мәтінді қайта өңдеу. Ақпараттардың дәлдігін орысша нұсқасымен тексеру. Ағылшынша нұсқасы дайын болған соң Дейлге беру. Бар болғаны осы ғана. Сонда мен қандай тыңшымын? Түсінбеймін. Құжат бойынша ҚБА-нің агентімін. Менің қызметім мені тыңшы деуге еш қисыны келмейді ғой... Тағы да басы ауырды. Ұзақ ауырмайды. Ойланса болғаны, басын бірнәрсе тіліп өткендей шым ете қалады. Сосын басылады, кейін тағы қайталанады. Операцияға дейін бұлай ауырмайтын. Тағы да мұның бәрі де операцияның әсері болар деп ойлады.

Жатса ұйықтап кетіпті. Түсінде Жейхунның жағасында әйелімен, балаларымен серуендеп, шат-шадыман әңгіме құрып жүр екен. Әйелі мен екі баласы мұны қайта-қайта құшақтарына қысып, сағыныштарын баса алар емес. Төртеуі өткен күндердің елесіне тәнті болып әңгімелері таусылар емес. Оянса таң атып қалыпты. Терезеден асқақтаған тау төсінде өскен шырша, самырсын, балқарағайларға сүйсіне қарады. Жап-жасыл табиғат: «Баһадүр! Елге келген қадамың құтты болсын!» деп мөлдіреп қарап тұрғандай. Ал мен тыңшымын, ғой. Еліме қарсы қызмет етуге келдім, деді іштей. Терезенің арғы жағындағы жасыл әлем: «Райыңнан қайт, Баһадүр! Туған елге адал бол!» деп жәудіреп, бұдан жауап күткендей тым-тырыс күйде. Осы сәтте есіктің қоңырауы шылдырады.

--Кіріңіз.

Есік пультпен сарт етіп ашылып, қызметші әйел кірді.

-- Таңғы асты әкелейін бе?

-- Әкеле беріңіз.

Жейхунның әсем толқындарын көз алдына елестетіп отырып ас ішті. Сәлден соң сұр телефон шылдырады. Дейл екен. Бірінші қабатқа кабинетке түсуін сұрады. Күзетші келіп кабинетке ертіп апарды. Өзінің қатаң бақылаудағы маңызды адам екенін түсінді. Дейл бұл жолы орысша сәлемдесті де, жұмысқа кірісіңіз, деп бұйыра сөйледі. Үстелге жайғасып отырып, құпия ақпараттарды ағылшын тіліне аударып жазды. Дәлдігін тексерді. Ақпараттар әскери қарулар туралы құпия мәліметтер екен. Мәтінді дайындап болған соң Дейлге берді. Ол: боссыз, бөлмеңізге бара беріңіз, деп тағы да бұйыра сөйледі. Күзетші бөлмесіне әкеліп кіргізді. Есік пультпен сарт етіп құлыптанды. Бөлмеге келгесін бір сағаттан соң басы шыңылдап, шуылдап, жиырма минуттай ауырды. Жанына байыз бермей, миына біреу ине сұққылап жатқандай ауырады. Жүрегі айнып, артынан құсқысы келді. Зорға дегенде басылды-ау.

Күндегі қайталанатын тіршілік осы. Дейлдің кабинетінен шыққан соң бір сағаттан соң басы неліктен шуылдайды, не себепті ауырады? Бас ауыруынан кейін құсатын болып жүр. Ричард мені сонау Америкадан аудармашы етіп қалай оп-оңай жібере салды? Туған жерін көрсін деді ме екен? Жансызбын деп ойласам, менің ісім қылмыс деп бағалауға келмейтін сияқты. Бұл не жұмбақ сонда? Құпия ақпараттарды ағылшын тіліне аударатын америкада менен басқа адам құрып қалыпты ма? Басым неге ауыра береді? Күннен күнге ауыруы асқынып барады, деп күйзелді.

Бәрі Баһадүрге жұмбақ күйінде осылай жалғаса берді. Кейде кешкілік бас ауруынан арылғысы келіп, екі күзетшімен бірге аулаға шығады. Ары-бері қыдырыстайды. Қызметші әйелдің бірі қақпаның алдындағы байлаулы дәу қара күлгін түсті, екіншісі үйдің артында шынжырға байланған күрең қара түсті овчаркаларға тамақ бергенін қызықтап қарап отырады. Таудың етегіне орналасқан көз жетер жердегі бірен-саран зәулім, әсем үйлерге де көз салып қызықтайды. Тал басындағы бұлбұлдың салған әнін сүйсіне тыңдайды. Қоңырау шалайын десе ешкімнің телефон нөмірін білмейді. Теледидарды ұзақ тамашаласа басы ауырады. Компьютерге тіпті тиіспейді. Уақыт өткен сайын ішқұса болып, басының ауруы үдей берді.

Өзгермейтін қатаң жұмыс кестесімен арада үш жыл өтті. Аэронаға ақша табамын деп жиырма бес жасында кетіп еді. Қазір қырық сегіз жасқа келді. Күтімі жақсы болса да, денсаулығы күннен- күнге төмендей берді. Басы ауырғанда еліріп, қалшылдап кететін жағдайға жетті. Дейлмен қарым-қатынасы бұрынғыдай. Ол бұйырады, бұл

жұмысын істейді. Тура бір сағаттан соң басы ауырады. Артынан құсады, селкілдейді, жаны пенде баласы татып көрмеген азапқа түседі. Адами құқықтарға бағынбайтын, қуаныш, күлкіден жұрдай сүреңсіз өмір міндетті түрде қайталана берді. Мұңын шағатын адам жоқ. Тау бөктеріндегі зәулім үйді тексеріп жатқан адам атаулы да жоқ. Бұл үйде бәрі Дейлдің командасымен өмір сүреді. Айналасы биік бетондармен қоршалған үйдің түрмеден айырмашылығы жоқ. Үш жылдан бері адам ретінде ешқайда шығармады, мына ғажап дүниенің қызығын көре алмады, туған жердің төсінде еркін жүре алмады.

Жүйкесіне ауыр салмақ түсіретін, рухын жаныштайтын, жиіркенішті өмірден әбден жалықты, шаршады. Дәрігерге көрсетіңіз, деп Дейлден қанша талап еткенімен, ол уәде береді де, орындамайды. Одан да үмітін үзді. Төрт қабырғаның ортасында отырып, зарын айтар адам таппай, іштей өкси берді. Бір күні кезекті бас ауруынан кейін есінен танып құлады. Дейл мұның еденге құлағанын монитордан көріп, жалдамалы медбикені шақырып қаратып, дәрі-дәрмек алғызып берді. Ішкен дәрілері уақытша тыныштандырғанымен, бас ауруынан айықтыра алмады. Осылай тағы бір жыл жалғасты. Бәрінен әбден титықтады.

Бір күні үй ішіндегі қызметкерлер опыр-топыр болып жүгіріп, әбігерге түсті де қалды. Артынша айқайлаған ащы дауыстармен бірге, қабырғаларды тітіркендіріп атылған автоматтың бірнеше дүркін тарсылы естілді. Сыртқа шығайын десе есік жабық. Түймені басса ешкім келмейді. Терезеден қарап еді, үйді солдаттар автоматпен қоршап алыпты. Сол сәтте солдаттар аулаға қолына кісен салынған Дейлді алып шықты. Артынан жансыздарды бір-бірлеп қолдарына кісен салып, ертіп шығарды. Дейл жасы келіп қалған кәртамыс болса да, жолбарыстай жұлқынып тұрды. «Сволочи! Я вам покажу, что такое предательство!» деп кіжінеді. Шамасы, тыңшылардың бірі мемлекеттік қауіпсіздік комитетіне (МҚК) хабарлап, серіктерін ұстап берген сияқты.

Баһадүр мына сұмдық көріністі көріп, есінен танып құлады. Үйді тінтіп жүрген МҚК-нің қызметкерлері бөлмені ашып кіріп, есінен танып жатқан мұны көріп, сыртта дайын тұрған жедел жәрдемді ішке рациямен шақырды. Мұны лезде Ішкі істер министрлігінің арнайы ауруханасына алып кетті. Есін бір жиғанда дәрігерлермен бірге басында тұрған МҚК-нің қызметкерлеріне: «мен сатқын емеспін», деген екі ауыз сөзді әрең айтып, тағы да есінен танды. Дәрігерлер шұғыл консилиум жасап, науқастың басына бұрын операция жасалғанын, рентген көрсеткіші бойынша басында төрт бұрышты зат бар екенін анықтады. Екінші операцияны көтере алмауы мүмкін, деген тұжырым жасады. Алайда Вагнер Стоунс ҚБА-нің агенті болғандықтан, МҚК-нің қызметкерлері оның басына операция жасау туралы Ішкі істер министрлігінің шұғыл шешімінен кейін, дәрігерлерге операция

жасауға ресми түрде рұқсат берді.

Операция үстелінде науқасқа наркоз беруге келген Айнұр Баһадүрді көріп, шыңғырып, талып қалды. Дәрігерлер аң-таң болып, бетіне су шашып әлекке түсті. Айнұр есін жинаған соң, өзін біршама ретке келтіріп, дірілдеп күйеуінің бетіне үңіле қарады. Шашы ағарып, қартайып кетіпті. Сүйген жарының бұрынғы сымбатты көркінен сүйсінетін түк қалмапты. Дәрігерлердің америка азаматы деп жүргені, өзінің күйеуі болып шыққанына таң қалды. Қол- аяғын, денесін ашып көрді, аман екен. Әріптестері шұғыл операцияға кірісіп жатса да, консилиум жазбаларын ақтарып, бәріне лезде қанықты. Күйеуіне өзі наркоз беруі керектігін түсінді. Медиктер жабылып операцияны бастады. Операция табандатқан жеті сағатқа созылды, сәтті аяқталды. Дәрігерлер мидың ортаңғы бөлігінен бір беті 4 шаршы см-ді құрайтын, ішіне алтын электрод орналастырылған, сегізбұрышты жұқа алтын жәшікті асқан ұқыптылықпен алды. Операцияны басынан аяғына дейін бақылап тұрған чекистер Баһадүрдің: «мен сатқын емеспін», деген сөзінің мағынасын енді толық түсінді. Оның басына бұрын операция жасалғанын білгенде, осылай боларын болжаған еді. Кішкене алтын жәшікті сол жерде мемлекеттік акті жасап, операция жасаған дәрігерлерге қол қойдырып, қолдарын растайтын клиниканың мөрін бастырып, министрлікке шұғыл алып кетті. Екі аптаның ішінде министрліктегі арнайы мамандар алтын жәшіктің ҚБА- не тікелей ақпарат беретін, пультпен радиация арқылы жұмыс істейтін аппарат екенін анықтады. Тергеу жалғасты.

Баһадүр клиникада есін жия алмай 43 күн жатты. Жүрегі мықты екен. Өлім мен өмір арасында жатқанда, жүрегі тіпті кей күндері қалыптан тыс қатты соғып жатты. Айнұр үнсіз егіліп, күні-түні басында отырды. Бақыт пен Ернар келіп әкелерін көріп, кетіп жүрді. Әкелері жадында еміс-еміс қалған екеуі ол кеткенде біреуі алты жаста, біреуі төрт жаста болатын.

...Көзін ашқанда басында отырған Айнұрды танып, жүрегі атқақтап қоя берді. Тағы да басы сылқ етіп түсіп, есін жия алмай қалды. Жеті сағаттан кейін көзін қайта ашты. Уколдың көмегімен жүрегі бірқалыпты соқты. Айнұр көңілін толқытпайын, деп маңдайынан алақанымен жайлап сипады. Сөйлемеді, бетіне күлімдеп қарап отыра берді. Жан жарының сұраққа толы жанарынан: Осы уақытқа дейін қайда жүрсің, Баһадүр! Біз сені сағына, сағына сарғайдық. Бірақ үмітімізді үзбедік. Балаларың ержетті. Сен хабарсыз кетсең де, еш жамандыққа қимадық, бір күні келер деп күттік. Ақ тілегімізді құдай қолдап, бізді қайта табыстырды. Енді айырылыспаспыз, деген сағынышқа толы жансырын оқыды. Екеуі жанарларымен жарты сағаттай ұғысып отырған соң, оған тағы да ұйқының дәрісі егілді.

Екінші операциядан кейін көп сөйлеуге, бір нәрсеге ұзақ қарауға, оқуға,

ренжуге болмайтын еді. Өйткені ми қабаттары, қан тамырлары радиациядан әбден тозып, жұқарып, әлсіреген болатын. Дәрігерлер өміріне кез-келген сәтте қауіп төнетінін айтты. Кез-келген сәтте ми және жүрек қан тамырларының жарылып кетуі мүмкін. Радиация тамырлармен бірге бұлшық еттерді де тоздырған. Келесі күні оянғанда Айнұрға: «жазылған соң Жейхунға барайықшы», деп тіл қатты. Келіншегі басын изеп, сөйлеме дегенді білдіріп, аузын баса қойды. Екеуі үнсіз ұғысып тағы да біраз отырды. Артынан қайтадан ұйқыға кетті.

Осылай ай артынан ай өтті. Тұрып аздап жүретін халге жетті. Жеті ай өткенде өзіне-өзі келе бастады. Келіншегімен, балаларымен әңгімелеседі. Туыстарының жағдайларын, елдің жаңалықтарын сұрайды. Қанша әңгімелессе де, отыз жылғы сағыныштарын баса алар емес. Есін жиғанына сегіз ай толғанда клиникадан үйге шығарды. Айнұр әлі күнге дейін күйеуінен үмітін үзбей тұрмысқа шықпаған еді. Сүйген жарын аядай екі бөлмелі пәтеріне алып келді. Ауруханадан шыққан соң МҚК-нің қызметкерлері бір ай әурелеп тергеді. Кінәсі жеңіл, әрі еріксіз түрде ҚБА-не қызмет еткенін, оның үстіне жарық дүниеде аз өмірі қалғанын ескеріп, Баһадүрді бостандыққа жіберді. Ал Дейлді ату жазасына кесті. Қалғандары өмір бойы бас бостандықтарынан айырылды.

Күйеуі әбден тыныққан соң, «Жейхунға барып қайтайықшы», деген тілегін тағы қайталады. Дәрігерлер тағы да толқуға, жылауға, біреумен ренжісуге болмайтынын ескертті. Қан қысымы көтерілсе, өміріне қауіп төнетінін қайталады. Баһадүр бәріне тәуекел етті. Аллажар қаласынан Алтынтау қаласына дейін ұшақпен ұшып келіп, ары қарай төртеуі таксиге отырды. Елге жеткесін Жейхун өзені жағасындағы өз ауылы тұсынан түсіп қалды. Баяғы ауыл жоқ, бәрі өзгеріп кеткен. Қарттар қайтыс болған. Жастар қалаға көшіп кеткен. Ағайындары да ауылдан көшіп кетіпті. Бірен-саран танитын адамдармен қауышып, әңгімелесіп, қуанысып қалды.

Бар арманы Жейхунды бір көріп, суының дәмін тату, беті, қолын жуу. Төртеуі жаяу өзен жағасына келді. Жаз айында бұрын көкмайсасы жайқалып жататын өзен жағасының көркі көз қуантпады. Тақырланып қалыпты. Тек ерке Жейхунның беті баяғыдай майда толқынданып, толқыған көңілдің шерін қозғайды. Жат елде таусылмас сағынышына айналған ерке Жейхун бір қарағаннан-ақ көңілін толқытып, жүрегін қайта тулатты. Айнұр иығынан құшақтай бергенде, көз алды тұманданып сала берді. Қан қысымы көтерілгенін сезді. Лезде балалары аузына дәрісін салып, су берді. Дәріні ішкенімен, миында ат шауып бара жатқандай, құлағына дүрсілдеген дыбыс келіп, беймаза күй басылмады. ...Әп-сәтте дүние көз алдында дөңгеленіп сала берді. Біраздан соң көзін ашса, әйелі, балалары басына төніп отыр екен. Сол сәтте Жейхун өзеніне қарап бетін бұрып: «Туған жерім! Жейхуным!

Сендердің үміттеріңді ақтай алмадым. Кешіңдер мені...! Қош...» деуге ғана шамасы келді. Құшақтап отырған келіншегінің иығына басы сылқ етті. Жанарларына шүпірлеп толған сарғайған сағыныштың қос тамшысы үзіліп, туған топыраққа тамды...

х х х

Құпия жәшік тұтқынының туған жерге жетіп өлсем, деген арманын Алла құп көріпті. Сонау мұхиттың арғы бетіндегі азулы ел Аэронадан агент болып сытылып шығып, еріксіз ҚБА-нің ақпарат хабарлау құралына айналды. Жаны қанша азапты көрсе де, туған жерге деген сағыныш келер күндерге жетелей берді. Туған топырақты бір басу үшін, балалық шағы өткен ауылды бір көру үшін, Жейхун суының дәмін бір тату үшін барлық азапқа төзді. Тұла бойын радиацияға тоздырды. Адами құқығы жоқ, қатігез, кез-келген адам баласының жаны төзбейтін жанкешті өмірді бастан кешірді. Сонда да шыдады. Бірақ өзінің кішкене ғана металл жәшіктің тұтқыны екенін білмеді. Әйелі мен балалары айтпады. Екінші операциядан кейін тірі қалуы екіталай еді. Қасиетті туған жерге деген қасиетті сағыныш соңғы тілегін орындау үшін Жейхунның жағасына солай жетелеп жеткізген болар...

...Қос тамшы сағыныш жасынан көгерді ме, әлде жаңбыр көп жауды ма, Жейхунның жағасында биыл көкмайса жайқалып тұр. Өзеннен екі шақырымдай жердегі қорымда Баһадүрдің ақ кірпіштен өрілген биік, аппақ зираты мен мұңдалап ағараңдайды. Аппақ зират тірі кезіндегі туған топыраққа жеткізген аппақ тілегіндей, көрген жанды еріксіз шапағат - нұрға бөлейді...